

Lakapla anılmak mı, isimle çağrılmak mı? Hangisi Doğru Dersiniz? (2)

Hatırlanacağı gibi bir önceki yazımızda lakaplara kısaca değinmiş, bazı örnekler de vermiştik. Bu yazımızda konuyu biraz daha derinlemesine ele alacağız ve toplumumuzda ne gibi etkileri olduğunu dil ve iletişim açısından değerlendireceğiz. Zira bu konu hepimizin çoğu zaman farkında olmadan gündelik yaşamımızda hiç ayrı olmadığımız bir husus. Öyle ki uzaktan veya yakından mutlaka memleketle ilgili konuşurken, doğduğumuz topraklardaki komşumuzdan bahsederken veya birini referans vermemiz gerektiğinde kişilerin lakaplarının kullanmamamız imkânsız gibidir.

Günümüzde doğduğu topraklardan uzak olan bizler lakapları ancak memleketle ilgili bir hususu anlatırken ve referans gerektiğinde kullanıyoruz. Bizlerden daha genç olanlar ve memlekette uzun süre yaşamayanlar çoğu lakabı bilmezler ve hatta kişilerden lakabıyla bahsederken neredeyse kişiyi tanıyamazlar bile. Bu husus tabii ki bir kusur hiç değil, elbette o çevrede yaşamadan lakapları kullanmak ve hatta yeni lakaplar bulmak imkânsızdır. Son dönemlerde iletişim teknolojisinin ileri düzeyde gelişmesiyle ve yaşamların daha da bireyselleştiği düşünülürse lakaplar, takma isimler kullanılmamakta, kişilerin meslek unvanları, kazandıkları unvanlar ya da soy isimleri daha çok tercih edilmekte. Bu elbette yadırganamaz çünkü bu çağın gerekleri böyle, ancak küçük çevrelerde hatta büyükşehirlerin dış mahallelerinde belki de hala takma isimler, lakaplar unvanlardan daha çok kullanılmaktadır.

Lakap ve takma isimlerin kullanımını günümüzde *bey*, *ağa*, *beyefendi*, *müdür bey*, *başkan*, vb. gibi daha birçok unvanı kıyasladığımızda bunların çoğunun kültürel, sosyal, iletişim ve bilinirlik açısında pek fazla derinliği olduğunu söyleyemiyoruz maalesef. Mesela toplumsal iletişim bağlamında kasaba, köy veya yetiştiğimiz yörenin insanından bahsederken kişiyi lakabıyla/takma ismiyle andığımızda, dinleyenlerin (tabii aynı yöreden ise) başka söze hacet kalmadan o kişiyle ilgili olarak bir fikir edinebileceklerini ve hatta karakteristik bazı özelliklerini de ortaya koyabileceklerini söylemek mümkündür. O halde, bu düşünceden hareketle şöyle diyebiliriz; lakaplar ve takma isimler kültürümüzün som derece önemli ve kaçınılmaz bir parçasıdır. Sözlü iletişimin en önemli unsurlarıdır çünkü kişileri dar çevrede gelişen kültür bağlamında tanımlamak son derece kolaydır.

Lakaplarda veya takma isimlerde daima edebi bir unsur bulmak zor, çünkü kimi zaman lakapların bir bölümü ve neredeyse takma adların hemen tamamı kişiyi yermek veya küçük düşürmek için kullanılabilen. Ancak şöyle hafızamız bir yoklarsak birçok lakabın kişileri sayfalar dolusu tanımlama ve tasvirlerden çok daha iyi anlattığını söyleyebiliriz. Lakap veya takma ad gibi tanımlamalar önceden kurgulanarak veya bir çocuğa isim koyar gibi törenlerle ortaya çıkmaz zira bu kültürümüzün zenginliklerinden biridir çünkü Türk kültüründe söz sanatı sosyal iletişimin ayrılmaz bir parçasıdır. Lakapları sözlü iletişimden yazıya aktarırken biraz zorlandığımızı söyleyebiliriz. Yazı dilinde lakapların kullanımı sadece öykü ve romanlarda görülmektedir. Lakaplar sözlü iletişimde kişilere son derece kolaylık sağlamakta ve söz konusu kişiyi uzun uzadıya tanımlamanıza gerek kalmamaktadır zira bu, günümüz neslinin konuşmak yerine yazı yazarken tuşları dövmesinden çok daha anlamlıdır diyebiliriz.

09 Aralık 2013, Bişkek